תורה אור

אמר רב יהודה אמר רב *אכילת שרצים °לוקה א) עליו בכזית מאי טעמא אכילה כתיב בהו והתני רבי יוסי בר ר' חנינא קמיה דרבי יוחנן °והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא פתח הכתוב באכילה וסיים בטומאה מה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה וקלסיה ר' יוחנן ג)וקשיא לדרב לא קשיא ב)כאן במיתתן ג)כאן בחייהן אמר ליה אביי והא רב אמתני' קאי ומתני' כל השרצים קתני אפילו במיתתן (לאו דאיכא פורתא מהאי ופורתא מהאי) אמר ליה רב יוסף ההיא ד)דיוקא דילך הוא רב שמעתא בעלמא קאמר: וקלסיה ג)ר' יוחנן: מיתיבי ד) האיברין אין להן שיעור אפי' פחות מכזית נבלה ופחות מכעדשה מן השרץ מטמאין ואמר רבי יוחנן אין לוקין עליהן אלא בכזית אמר רבא ד) במובדלין דבר הכתוב א"ל רב אדא בר אהבה לרבא אלא מעתה ה) בהמה נמי ליפלגי בין מובדלת לשאינה מובדלת

אמר

ויקרא כ

מאי טעמא אכילה כתיב בהו · וסתם אכילה בכזית: **פתח** באכילה יג) וסיים בטומאה: דכתיב והבדלתם (אתם) בין הבהמה*(הטמאה לטהורה) ולא תשקצו[את] נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר הרמוש האדמה הרי לך פתח הכתוב באכילה דשיקוץ נפש שייך באכילה וכתיב אשר הבדלתי (אתם) [לכם] לטמא דהיינו לטמא אחרים בנגיעה והיינו סיים בטומאה לומר מה טומאה בכעדשה ט' כלומר להכי פתח הכתוב באכילה וסיים בטומאה לומר לך שיעור אכילה כשיעור טומאה מה טומאה בכעדשה *כדדרשינן (חגיגה דף יא.) מהם בהם ושיערו חכמים חומט תחלת ברייתו בכעדשה: **וקלסיה** ר' יוחנן לרבי יוסי בר רבי חנינא שסידר הברייתא לפניו וא"כ קשיא לרב דאמר בכזית יג) *ולא גברא אגברא דמסתברא טעמא דרב משום דליכא מאן דפליג וגם מפיק מילתא מקראי:

כאן במיתתן כאן בחייהם · כלומר במיתתן דאיכא טומאה בכעדשה אמרי יד) איסור אכילה שיעורו כשיעור טומאה אבל בחיים טו) ליכא טומאה אמרי דלוקה על אכילתו בכזית אמר ליה אביי והא רב אמתני' קאי כלומר והא רב אמרה למילתיה על מתניתין דכל השרצים דמיירי בין במיתתם בין בחייהם אמר טז) [ליה רב יוסף] ההוא דילך הוא לשון קצור הוא כלומר דיוק זה שלך יהיה ואין לי עסק בו רב שמעתא בעלמא קאמר כלומר מילתא באפי נפשיה יז) ולא אמתני' קאי ואביי סלקא דעתיה דקאי אמתני' דומיא דהויא דלעיל דלא שנו אלא לענין טומאה: **וקלסיה** ר' יוחנן · בתמיה מיתיבי האברים וכו' כלומר וכי קלסם ר' יוחנן והלא יש תשובה על זה דקשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן האברים אין להם שיעור אע"ג דבעינן בנבלה כזית ובשרץ בכעדשה מ"מ באברים לא בעינן שום שיעור וא"ר יוחנן אין לוקין עליהן אלא בכזית ולעיל קאמר יח) בכעדשה סגי וא"ת ליפלי כאן במיתתן כאן בחייהן וי"ל יט)* (דכולי עלמא) הכא נמי מיירי במיתתן דאברייתא דאברים כ) קאי *(הא) דמיירי במיתה מדקאמר מטמאין: **אמר** רבא במובדלין דבר הכתוב · כלומר כא) הא דאמר ר' יוחנן איסורו כטומאה היינו מובדלים שבפרשה כלומר ח' שרצים דטומאתן בכעדשה והא דקאמר ר' יוחנן אין לוקין עליהם אלא בכזית בשאר שרצים מיירי שהם טהורים מלטמא ולא שייך בהן לומר איסורו כטומאה וא"ת כי שני לעיל כאן בחייהם כאן במיתתן ליטני כאן במובדלין כאן בשאין מובדלין כי הכא י"ל כב) דאי מיירי הא דרב דלעיל באין מובדלין מאי רבותיה דקמ"ל רב פשיטא דבעי כזית מידי דהוה אכל איסורין שבתורה מיהו קשיא דא"כ ר' יוחנן נמי מאי קמ"ל כיון דמיירי בשאר שרצים דלא שייך טומאה ועוד קשיא דא"כ דמיירי הך דר' יוחנן דהכא בשאר שרצים *א"כ לא קאי אמאי דמיירי בברייתא בח' שרצים המובדלין מדקתני מטמאין לכך נראה דה"פ במובדלין דבר הכתוב כלומר לא הקיש הכתוב אכילה לטומאה אלא גבי שרצים דשייך בהו הבדלה כגון ח' שרצים שמובדלין מן האחרים אבל בהמה לא כג) הוקשה אכילתה לטומאתה ובבהמה הוא דקאמר ר' יוחנן דבעינן כזית ולא קאי אכל מילי דברייתא כד) לא קאי אפחות מכעדשה מן השרץ אלא אאברים דנבלה וקמ"ל דאע"ג דלענין טומאה מהני כה) אפילו פחות מכזית מ"מ לענין אכילה בעינן כזית ועל זה פריך בהמה נמי לפלוג בין מובדלת לשאינה מובדלת כי היכי דגבי שרצים מפלגינן בין מובדלין לאין מובדלין וגבי מובדלין מקשי אכילה לטומאה הכי נמי גבי בהמה הוה לן לאקשי אכילה לטומאה דהא בהמה איתקש לשרצים בהאי קרא כו) ונפקא מינה לענין אבר נבלת בהמה שיהא איסורה כטומאה דהיינו בכל שהוא כדקתני האברים אין להם שיעור והא דקתני בין מובדלות לשאין מובדלות ל"ד אלא כלומר דלגבי בהמה לא איבעי (אבר) כזית ומשני כי מקיש להו רחמנא לבל תשקצו כלומר הא דמקשינן אכילה לטומאה היינו בשרצים דעלייהו קאי אשר הבדלתי לכם לטמא אבל כז) בהמה לא מיירי קרא דאשר הבדלתי דליכא לפלוגי ביניה כח) מובדלין לשאין מובדלין שהרי כל הבהמות בין טהורות בין טמאות מטמאות כט) הלכך כיון דלא שייכא בהו הבדלה לא קאי סיפא דקרא אבהמות ואם כן ליכא לאקשויי אכילה לטומאה ל) גבי בהמה וכי איתקיש בהמה לשרצים היינו דווקא לבל תשקצו ופירוש זה דחוק מאד דמעיקרא מאי סלקא לא) דעתך וכי לא ידע שפיר דליכא לאקשי אכילה לטומאה אלא בשרצים דשייך בהו הבדלה לב) לכך נראה דמעיקרא לג) ה"פ בהמה נמי ליפלוג בין מובדלין לשאין מובדלין כלומר הא ודאי דליכא לאקשי אכילה לטומאה לד)*בהיקשא דנראה דגבי בהמה לא שייך בה הבדלה אלא מ"מ כיון דגבי שרצים איתקש אכילה לטומאה משום דשייך בהו הבדלה גבי בהמה נמי הוה לן למימר דאיסור אכילתה לה) כטומאה וגבי אברים לא הבעי כזית דהא בהמה ושרצים איתקשו להדדי בהאי קרא ומשני כי הקיש להו רחמנא לבהמה ושרצים היינו דווקא לבל תשקצו שיש בשניהם לאו דבל תשקצו אבל לענין לעשות אכילה כטומאה לא הוי בהמה כשרץ:

השרצים

אמר רב יהודה אמר רב אכילת שרצים אינו לוקה עליהן אלא בכזית · ולא בכעדשה: מ"ט אכילה כתיב בהו · לא תאכלום כי שקץ הם (ויקרא יא) ואכילה אינה פחותה מכזית: פתח הכתוב באכילה · דהאי דכתיב (שם כ) ולא תשקצו את נפשותיכם היינו באכילה דכי אכיל להו משקץ נפשיה: וסיים בטומאה · אשר הבדלתי לכם לטמא (שם) אלא לומר לך מה טומאת שרץ בכעדשה אף אכילה לוקה עליהן בכעדשה: וקלסיה ר' יוחנן · להאי דתני רבי יוסי בר ר' חנינא וקשיא לרב יהודה אמר רב דאמר בכזית: לא קשיא כאן בחייהן כאן במיתתן · הא דהכי כזית היינו כי אכיל מינייהו בחייהן אבל כי אכיל מינייהו במיתתן אפילו בכעדשה לקי דומיא דטומאה: והא רב נמי אמתני' קאי · ומנא ידעי דהכי הוא משום דקאמר רב לעיל לא שנו אלא לענין ו) *אכילה והיא ודאי אמתני' קאי(א) אכל הנבלות מצטרפין הכא נמי הא דקאמר רב אכילת שרצים לוקה עליהן בכזית קאי אמתני' אכל השרצים מצטרפין זה עם זה ומתני' במיתתן קא מיירי דהא קתני כל הנבלות מצטרפות זו עם זו דהיינו במיתתן וכיון דקאי אמתני' מכלל דהא דקאמר רב נמי בכזית ז)*קאי במיתתן והיכי מתרצת לדרב בחייהן: דאיכא פורתא וכו' · לא שמעתי פירושו: אמר ליה רב יוסף לאביי ההוא דיוקא דילך הוא · כלומר האי דיוקא דקא דייקת דרב אמתני' קאי שלך ח) יהא אותו דקדוק ולא סבירא לי (ב)דרב דאמר אכילה שרצים וכו' לא קאי אמתני' אלא שמעתא בעלמא קאמר: וקלסיה רבי יוחנן מיתיבי · על הא דקאמר לעיל דקלסיה רבי יוחנן דמשמע דסבירא ליה דאכילה שרצים ט) בכעדשה מותיב ליה השתא: האברים אין להם שיעור · דאבר כל שהוא אם הוא שלם אפילו הוא פחות מכזית לענין נבלות או אבר שלם מן השרץ שהוא פחות מכעדשה מטמאין דהואיל והן איברין שלמין אע"פ שאין בהן כשיעור מטמאין משום דחשיבי: ואמר ר' יוחנן אין האוכלן לוקה עליהן אלא בכזית · והשתא משמע דר' יוחנן קאי אהאי ברייתא דהאיברין והך ברייתא והאי במיתתן קמיירי דקתני אפי' פחות מכזית נבלות וא"ר יוחנן אין לוקין אלא בכזית והיכי קלסיה ר' יוחנן להא דר' יוסי בר ר' חנינא דלוקין עליהן בכעדשה דאוקימנא לה נמי דבמיתתן קמיירי וקשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן: אמר רבא במובדלין דבר הכתוב · דהא דקלסיה ר' יוחנן להאי מה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה במובדלין דבר הכתוב בהני דכתיב בהן והבדלתם בהנך ח' שרצים שבתורה שמובדלין משאר שרצים וחמורין לענין טומאה יותר מן האחרים דאחרים לא מטמו כלל אלא הני ח' ובהנהו קאמר קרא דמשמע דאכילה נמי בכעדשה י) והאי דאמר ר' יוחנן אין לוקין עליהן אלא בכזית יא) לא קאי אברייתא דברייתא ודאי מיירי (ג) בשרצים *שאינן מובדלין*) קאמר ר' יוחנן דאין לוקין עליהן אלא בכזית: אלא מעתה דבמובדלין דבר הכתוב דמשני שיעורא בין מובדלין לשאינן מובדלין בהמה נמי הואיל והקישה רחמנא לשרצים בחד קרא נבלת בהמה טמאה ונבלת בהמה טהורה לשרצים דכתיב והבדלתם וגו' בכל אשר הרמוש האדמה וגו' נימא נמי דלהכי אקשינהו דשני בין מובדלת לשאינה מובדלת ולימא הכי דהא דקאמר דנבלה מטמאה בכזית היינו במובדלת לבהמה טהורה קרי לה מובדלת שמובדלת מבהמות טמאות דמותרת באכילה אבל בהמה טמאה שאינה מובדלת לא מטמאה עד דאיכא עפי מכזית עד דאיכא כביצה:

*)גי' רש"ק אלא אמתני'

אמר

טז א מיי' פ"ב מהלכות מאכלות אסורות הלכה כ ו :

יז ב מיי' שם הלכה ו :

יח ג מיי' שם הלכה ח:

יט ד מיי' שם פ"ב הלכה ג ופ"ב מהל' שאר אבות הטומאה הל' ג ופ"ד הלכה ג :

כדדרשינן נמ"כ כתיב מהם וכתיב בהם ושיערו חכמים כו' נ"ק

ולא פריך גברא אגברא כו' נ"ק

[סמוך ערך דנק א' גרס הא' דיוקא דידך הוא כלומר אתה הוא שדקדקת זו כן אבל לא עלתה על לבי]

ו"ל דע"כ ה"ג כו' נ"ק

נ"ק מ"ו

א"כ לא קאי אברייתא דברייתא מיירי בח' שרצים כו' נ"ק

◆

גליון הש"ס

גמ' לוקה עליו בכזית · עיין מסכת ע"ז דף סח ע"ב תוס' ד"ה אמרפסוי וביבמות דף קיד ע"ב תוס' ד"ה משום ובכריתות דף ד ע"ב תוס' ד"ה לאכילה

[צ"ל טומאה]

רש"ק מ"ו

אהלות פ"א מ"ז ע"ש [נדה מג: ע"ש]

קא מיירי במיתתן ס' נ"ק

◆

הגהות הב"ח

(א) ד"ה והא רב וכו' אכל הנבלות וכו' אכל השרצים : (ב) ד"ה א"ל רב יוסף וכו' ולא ס"ל כך דרב דאמר : (ג) ד"ה אמר רבא וכו' דברייתא ודאי מיירי בשאינן מובדלין ובשרצים שאינן :

ואמאי מובדלין קאמר כו' נ"ק

נ"ק מ"ו

כפיקא והשרצים דגבי בבהמה כו' נ"ק

שיטה מקובצת

א] לוקה עליהן בכזית מאי טעמא אכילה כתיבא: ב] יוחנן אמר רב יוסף לא קשיא' ותיבות וקשיא לדרב ל"ש : ג] וקלסיה נלון ונראה דרש"י גרים דקלסיה : ד] במובדלין · עי' תוס' ובחיים (דף קז ע"ב) : ה] מעתה גבי בהמה נמי ליפלגי בין : ו] לענין טומאה וההיא : ז] בכזית במיתתן קאמר' תיבת קאי נמחק : ח] שלך הוא אמר לך לי הכי : ט] שרצים כעדשה אות כ' נמחק: י] בכעדישה הוא דאמר אות י' נמחק : יא] מתיבת לא עד תיבת בשרצים שאינן נרשם עליהם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראויים למחקן : יב] באכילה דכתיב בריתא דקרא כמ' קדושים ולא תשקצו את נפשותיכם משמע דבר שהוא תוך הגוף תמשו משוקצת והיינו אכילה וסיים בטומאה דהדר כתיב אשר הבדלתי לכם לטמא דהיינו כו' והשאר נמחק : יג] בכזית ואין ליכר גברא אגברא קרסית משום דמסתברא טעמא דרבי יוחנן משום : יד] אמרי באכילה שיעורא תיבת איסור ראית י' נמחק : טו] בחיים דליכא : טז] אמר לך רב ההוא דיוקא דילך : יז] נפשיה קאמר ולא : יח] קאמר דבכעדשה סגי : יט] וי"ל דע"כ הכא תיבות דכ"ע נמחק : כ] דאברים כו' קאי דמיירי תיבת הא ל"ש ונמחק : כא] כלומר שרצים המובדלין לטמא איירי קרא דאשר הבדלתי לכם לטמא והנהו דוקא מקשינן אכילה לטומאה דטומאה בכעדשה (סן) והא דקאמר כו' : כב] י"ל דודאי רב לא מיירי במובדלין דא"כ מאי (והשאר נמחק) : כג] לא הוקש אכילתה את ה' נמחק: כד] דברייתא ולא קאי כו' אלא קאי אאברים דנבילה : כה] מתני' אבר פחות תיבה אפילו ל"ש : כו] קרא דכתיב בבהמה ומיירי בבהמה טמאה דהיינו בהמה מובדלות ונקיט בה אכילה לטומאה לחייב אוכל אבר מן החי אע"ג דליכא כזית שיהא איסורו כטומאתו דהיינו כל שהו דקתני האברים אין להם שיעור ולא אשכחנא דלקי באבר מן החי · גבי אכילה אף בבהמה טמאה כשאין כזית (כ"א הא דקאמר בין מובדלת לשאינה מובדלת לאו דוקא אלא כלומר לגבי אכילה לא תיבעי כזית ומפני כו') : כז] אבל בבהמה לא : כח] בין מובדלת לשאינה מובדלת : כט] מטמאות בפשתה הוכך : ל] לטומאה ז"א דגבי אכילה ובהמה לא נכתבה בפסוק אלא לדין בל תשקצו : לא] סלקא דעתין כו' אות ך' נמחק: לב] הבדלה ועוד לפי זה הפירוש לא הו"ל לסנקט כי אקיש רחמנא אלא כי כתב דהתורא נמי ת"ם בהמה : לג] [illegible]

רבינו גרשום

אכילת שרצים לוקה עליו בכזית · ולא בפחות מכזית : מ"ט אכילה כתיב בהו · ואין אכילה פחות מכזית : פתח הכתוב באכילה וסיים בטומאה · דכתיב והבדלתם בין הבהמה הטהורה כו' לא תשקצו את נפשותיכם באכילה קא מיירי דכי אכיל ליה קא משקץ נפשיה וסיים בטומאה דכתיב אשר הבדלתי לכם לטמא : אלא אמר לך מה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה וקלסיה ר' יוחנן לרבי יוסי ב"ר חנינא : לא קשיא כאן בחייהן כאן במיתתן · הא דקתני בכזית היינו כי אכיל מינייהו בחייהן : כאן כי אכיל מינייהו במיתתן · בכעדשה : והא רב נמי אמתני' קאי דמתני' דקתני כל השרצים מצטרפין במיתתן קא מיירי הכי קא פריך והא אנן ידעינן בבירור דכי קאמר רב אכילת שרצים לוקה עליו בכזית אמתני' קאי ומנא ידעינן הכי משום דקאמר לעיל לא תנו אלא לענין טומאה והאי אמתני' קאי הכא נמי אמתניתין קאי וכיון דקאי אמתניתין מתניתין במיתתן קא מיירי מכלל דהאי דקאמר רב בכזית במיתתן קאמר והיכי מתרצת לה בחייהן : א"ל רב יוסף דיוקא דילך הוא · כלומר אותו דקדוק שאתה מדקדק דאמתניתין קאי שלך יהא אותו דקדוק כל כך הכי דרב לאו אמתניתין קאי אלא שמעתא בעלמא קאמר מימרא דעלמא : וקלסיה ר' יוחנן מיתיבי הכי משמע דקאמר מותיב להאי דקלסיה ר' יוחנן להא דר' יוסי בר חנינא : האיברים אין להם שיעור כל שהוא אבר שלם אפילו יהא בו כאותו אבר פחות מכזית · לענין נבילות אבר שלם פחות מכעדישה מן השרץ מטמאין דהואיל והאיברים שלימין אע"פ שיש בהן פחות מכשיעור מטמאין שחשובין הן : ואמר ר' יוחנן אין לוקין עליהן אלא בכזית · הכי קא פריך א) והא הכא קא דתני כל כך דאפילו פחות מכשיעורין מטמאין ואפילו הכי אמר ר' יוחנן דאין לוקין עליהן פחות מכזית האכילה והיכי קלסיה ר' יוחנן להא דר' יוסי ב"ר חנינא דאמר דאכילה לוקין עליו בכעדישה : אמר רבא במובדלין דבר הכתוב · ולא תשקצו את נפשותיכם מתרץ דלא תיקשי לר' יוחנן דהא דקלסיה בכעדישה אף אכילה בכעדישה: במובדלין קאמר · בהנך ח' שרצים שבתורה שמובדלין [illegible]